

PŘEDSEDOVÉ SPOLEČNOSTI CHEMICKÉ V LETECH 1904–1943

PAVEL DRAŠAR

Ústav chemie přírodních látek, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Technická 5, 166 28 Praha 6
drasarp@vscht.cz

Došlo 8.9.22, přijato 5.10.22.

Článek popisuje základní údaje o předsedech České společnosti chemické v letech 1907–1943: František Václav Goller, Karel Andrlík, Antonín Nýdrle, Emil Votoček, František Herles, Jan Šatava, František Plzák, Julius Weiss, Otakar Antonín Husák, Jiří Baborovský, Jaroslav Milbauer, Oldřich Tomíček.

Klíčová slova: předseda Společnosti chemické, František Goller, Karel Andrlík, Antonín Nýdrle, Emil Votoček, František Herles, Jan Šatava, František Plzák, Julius Weiss, Otakar Husák, Jiří Baborovský, Jaroslav Milbauer, Oldřich Tomíček

Pokračujeme v novodobém dokumentování funkcionářů chemické společnosti zveřejňovaném v Chemických listech^{1–5}.

Společnost pro průmysl chemický v Království českém pokračuje po sloučení s Chemickou společností, Spolkem českých chemiků roku 1907 jako „Česká chemická společnost pro vědu a průmysl“, od roku 1920 jako „Československá společnost chemická“ a od roku 1940 chvíli jako „Česká společnost chemická“, leč 1. června 1946 po svém prvním poválečném sjezdu v Praze v Obecním domě již opět jako Československá společnost chemická⁶. V tomto příspěvku přinášíme přehled jejích předsedů od Františka Gollera až k Oldřichu Tomíčkovi.

František Václav Goller

Obrázek⁷

Goller zastával funkci předsedy Spolku chemiků českých 1904–1906 a České společnosti chemické 1907–1909. Hanč⁶ udává, že roku 1907 se předsedou Společnosti stal F. V. Golier. Jde o překlep, neboť to byl ve skutečnosti cukrovarník František Václav Goller.

František Václav Goller se narodil 4. října 1839 v Horažďovicích č.p. 22 v rodině starosty Antonína Gollera a Alžběty Frenzlové (Franclové)^{8,9}. Pražské policejní přihlášky (konskripce)¹⁰ v některých pramenech uváděné u jeho jména zřejmě uvádějí chybně místo narození Lužany u Přeštic, kde ale v matrice Franz Geller v roce narození 1839 uveden není.

Goller byl český chemik, cukrovarník, vynálezce a podnikatel, průkopník oboru cukrovarnictví v zemích Koruny české a básník. Roku 1857 absolvoval v Praze českou reálku, 1860 studia chemie na německé technice.

V Akademickém čtenářském spolku se seznámil s J. Nerudou a V. Hálkem. Pokoušel se o vlastní literární tvorbu, zejména poezii. Roku 1860 uveřejnil v almanachu Máj báseň Žebrák lásky.

Po studiích se věnoval cukrovarnictví. Získal technické vzdělání, následně pracoval v několika cukrovarech v polabské cukrovarnické oblasti. Začínal v cukrovarech v Trmicích a Ratboři u Kolína. V letech 1866–1872 řídil cukrovar v Poděbradech. S přáteli spoluzaložil Spolek cukrovarníků východních Čech, jehož se stal prvním jednatelem. Z jednatelství 8. září 1872 odstupuje, protože odchází do Českých Budějovic, zůstává však členem výboru Spolku. V dalších letech řídil cukrovary v Křimicích a Králově Poli v Brně. V letech 1880–1884 působil jako technický inspektor cukrovarů Živnostenské banky a od roku 1884 jako dlouholetý první ředitel cukrovarů České společnosti pro průmysl cukerní.

V září roku 1878 vynalezl a zkonstruoval společně s konstruktérem Wasgestichanem difuzní nože na řezání řepy, známé později jako tzv. Gollerovy nože. Zasloužil se o zdokonalení výroby krystalového cukru. Roku 1884 se stal technickým inspektorem Živnostenské banky. Téhož roku spoluzakládal Společnost pro průmysl cukerní, ve které se stal jejím prvním vrchním ředitelem, zde působil až do roku 1904. Česká společnost chemická mu udělila roku 1900 čestné členství. Byl iniciátorem založení Výzkumné stanice cukrovarnické. Publikoval v odborných časopisech, uveřejnil několik brožur. Vyznamenán důstoj-

nickým křížem Řádu Františka Josefa I. a jmenováním císařským radou¹¹.

František Václav Goller zemřel 26. ledna 1911 v Holoubkově poblíž Rokycan ve věku 71 let. Byl pohřben v rodinné hrobce na Vinohradském hřbitově.

Karel Andrlík

Obrázek⁷

Andrlík byl místopředsedou Společnosti v letech 1907–1908, předsedou 1909–1913 a dlouholetým členem výboru. Členem byl od roku 1891.

Karel Andrlík se narodil 18. srpna 1861 v Drahonicích č.p. 31, do rodiny domkáře a muzikanta Jana Anderlíka a Anny, rozené Kubanové¹³.

Studia na reálném gymnáziu v Písku ukončil 1880 maturitou¹⁴. Poté absolvoval 1881–1882 dva semestry na technice ve Vídni. Vysokoškolské studium technické chemie dokončil 21. července 1884 na české technice v Praze, kdy studium zakončil druhou státní zkouškou. Titul inženýr se tehdy ještě před jméno nepsal, a tak Andrlíkovo jméno zůstalo bez tohoto označení.

Od září 1884 do května 1885 působil jako chemik v cukrovaru hraběte Czernina v Dymokurech u Nymburka, ve stejné funkci od srpna 1885 do března 1888 v cukrovaru Dobrovice u Mladé Boleslavi. V březnu 1888 byl jmenován výpomocným asistentem při stolici mikroskopie a zbožiznalství u prof. Bělohoubka a v červenci oficiálním finanční technické kontroly, nejdříve v cukrovarech na Kolínsku v Bečvárech a Cerhenicích a pak i v Libici nad Cidlinou, kde také vstoupil definitivně v červenci 1890 do státní služby jako oficiál cukerní daně. V roce 1895 odešel z libického cukrovaru, když byl jmenován asistentem při stolici analytické a anorganické chemie na české technice v Praze, 1899 byl jmenován adjunktem. Od příchodu na vysokou školu zastával až do 1923 funkci přednosty Výzkumné stanice cukrovarnické zřízené při škole. V roce 1905 získal titul mimořádného profesora české techniky pro cukrovarnictví a cvičení v laboratoři cukrovarnické; 1910 řádného profesora pro týž obor a pro technologii paliv, svítiv a vody. V letech 1913–1920 se stal přednostou Autorizovaného ústavu pro technologii vody, paliv a svítiv, na jehož založení měl zásadní podíl. V letech 1910–1911, 1913–1914 a 1918–1919 vedl chemické oddělení pražské polytechniky. Zasloužil se též o rozvoj spolkového a odborného společenského života. Od roku 1895 byl členem a později dvakrát předsedou České společnosti chemické pro vědu a průmysl, působil také v Ústředním spolku československého průmyslu cukrovarnického a v dalších odborných spolcích, činný byl též v Masarykově akademii práce. V roce 1918 se stal členem Královské společnosti nauk a v letech 1918 až 1927 Zemským zdravotním radou.

Byl odborníkem uznávaným i v cizině, o čemž svědčilo členství v Mezinárodní komisi pro zkoušení cukru

a udělení zlaté medaile od Sociétés des chimistes de sucrerie et distillerie de France et des colonies. Roku 1930 odešel na odpočinek a krátce před svou smrtí (1931) byl jmenován doktorem *honoris causa* věd technických ČVUT v Praze.

Je považován za zakladatele využití vědeckých metod v technologii a výzkumu českého cukrovarnictví. Jeho více než 150 odborných prací se týká technologie v nejširším slova smyslu, od biologie řepy až po hospodárné využití průmyslového odpadu, difuze, saturace, problémů amoniaku v cukrovarech, stanovení invertního cukru apod. Z řepných produktů připravil řadu preparátů, např. kyselinu glutaminovou.

Zemřel 16. července 1931 v Drahonicích u Strakoníc.

Antonín Nýdrle

Obrázek¹⁵

Nýdrle byl předsedou Společnosti v letech 1914–1917. Jediná Nýdrleho fotografie¹⁶, která byla k nalezení, je tak nekvalitní, že zveřejňujeme raději kresbu.

Antonín Nýdrle se narodil ve Staré Pace č. 26 dne 14. 12. 1862 v rodině Antonína Nýdrleho, krupaře, a Kateřiny, rozené Zahradníkové¹⁷.

Po studiu na pražské technice podporován prof. Antonínem Bělohoubkem nastoupil technickou praxi v pivovaru v Klášteře nad Jizerou u Mnichova Hradiště, později pracoval v Měšťanském pivovaru v Plzni. Zapojil se i do podnikových aktivit ve prospěch české menšiny, mj. i pro výbornou znalost německého jazyka. Aktivně působil již od roku 1890 jako funkcionář (v roce 1902 předseda Pražského výboru¹⁸) Klubu českých turistů v Ústeckém kraji. V roce 2020 byl uveden do síně slávy, jako zakladatel prvního odboru KČT. Nedaleko Ústí nad Labem je Vyhlídka Antonína Nýdrleho.

Na Gerstnerovo stipendium pobyl dále dva a půl roku v cizině a stal se roku 1887 asistentem prof. Bělohoubka na stolici kvasné chemie na pražské technice. Působil dále 13 let jako technický správce v droždářnách a lihovarech v Březnici nad Labem (nyní Krásné Březno) a v Tepličích-Šanově¹⁹. Roku 1900 vstoupil v čelo školy a výzkumné stanice lihovarské, kterou do té doby vedl Karel Kruis. Publikoval dlouhou řadu statí technologických a v roce 1902 redigoval Časopis pro průmysl chemický. Od roku 1907 byl redaktorem Chemických listů a 1909 počal vydávat měsíčník Lihovar. Dále vydal známé monografie „Lihovarství zemědělské“, „Stanovení škrobnatosti zemědků“ a „Zpracování obilí v hospodářských lihovarech“. V roce 1920 se stal řádným profesorem zemědělské technologie na Vysoké škole zemědělské. V témže roce se zasloužil o výstavbu lihovaru v Netlukách. Jeho oblíbeným tématem byla výroba droždí²⁰. Byl dlouholetý funkcionář ČSCH, působil zejména v jejím průmyslovém odbo-

ru. V roce 1907 byl vyznamenán čestným členstvím Společnosti.

Tragicky skonal v sobotu 14. května 1921 poté, co vyskočil ve Wartenbergu (Sedmihorky) z rozjíždějícího se vlaku a dostal se pod jeho kola. Zemřel nedlouho potom, po převozu na nádraží v Turnově²¹.

Emil Votoček

Obrázek²²

Votoček byl předsedou Společnosti v letech 1917–1920. Členem Společnosti od roku 1894, místopředsedou 1914, dlouholetým členem výboru.

Emil Alois Votoček se narodil 5. října 1872 v Hostiném jako syn velkoobchodníka s papírem Ihnaze Votočka a Marie Steuer²³.

Studoval v Praze obchodní akademii, poté si ale vybral studium chemie. Absolvoval českou techniku jako žák Preise a Raýmana a odešel do barvířské školy v Myhlúzách, kde se věnoval experimentální chemii. Právě zde vytvořil Votočkovu činidlo, které se využívá v analytické chemii. Potom Emil Votoček odešel do Göttingenu, kde ho profesor Tollens zasvětil do chemie cukrů. Tomuto odvětví se pak věnoval téměř celý život.

Světového uznání dosáhl svými pracemi v chemii cukrů. Několik cukrů objevil a stanovil také názvosloví pro methylpentosy, které bylo přijato mezinárodně. Pracoval však i v jiných oblastech chemie, v analytické chemii vypracoval novou metodu merkurimetrického stanovení halogenů, sestavil řadu důmyslných přístrojů a podobně. Nesmírně se zasloužil o české chemické názvosloví, které vytvořil spolu s A. Sommerem-Batškem a také jej prosadil. Právem je považováno za nejdokonalejší a nejdůmyslnější chemické názvosloví v národním jazyce vůbec.

Mimořádný vzestup úrovně výuky chemie a vědeckého výzkumu na pražské polytechnice v první třetině dvacátého století je spojen s působením Emila Votočka, který zde byl od roku 1895 asistentem, od roku 1905 docentem a v roce 1907 se stal profesorem experimentální anorganické a organické chemie. V letech 1921–1922 byl rektorem pražské polytechniky.

Spolu s Jaroslavem Heyrovským, profesorem chemie na Univerzitě Karlově a nositelem Nobelovy ceny za chemii (1959), založil v roce 1929 reprezentační časopis Collection of Czechoslovak Chemical Communications, který přinášel vědecké práce českých a slovenských chemiků publikované v anglickém jazyce (dnešní název od roku 2012 je ChemPlusChem).

Profesor Votoček byl vynikajícím pedagogem, jeho učebnice anorganické a organické chemie zůstaly nepřekonané po celá desetiletí a těžilo z nich několik generací chemiků. Mezi jeho žáky patří například takoví významní chemici jako R. Lukeš a O. Wichterle.

Profesor Votoček byl vynikajícím pedagogem, jeho učebnice anorganické a organické chemie zůstaly nepřekonané po celá desetiletí a těžilo z nich několik generací chemiků. Mezi jeho žáky patří například takoví významní chemici jako R. Lukeš a O. Wichterle.

Aktivita profesora Votočka byla unikátní nejen v oblasti chemických věd. Jeho záliby v lexikografii a frazeologii, podpořené četným cestováním, vyústily v řadu odborných překladů a zejména v několik slovníků, např. česko-francouzský nebo šestijazyčný česko-německo-anglicko-italsko-latinsko-francouzský. Profesor Votoček hrál na několik hudebních nástrojů a sestavil obsáhlý hudební slovník. Složil asi 70 uznávaných hudebních děl – písní a skladeb pro klavír a malé soubory.

Zemřel 11. října 1950 v Praze.

František Herles

Obrázek²⁴

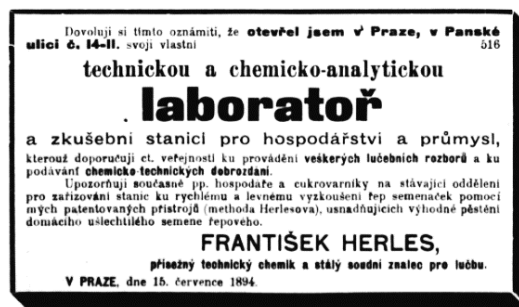
Herles byl předsedou Společnosti v letech 1920–1925.

František Herles se narodil 30. dubna 1861, a to v Čisté u Rakovníka, do rodiny Bartoloměje Herlese a Magdaleny, rozené Zimové²⁵.

Navštěvoval²⁶ reálnou školu v Rakovníku v letech 1872–1875. Poté přestoupil na vyšší reálné gymnázium v Plzni, kde maturoval v roce 1879. Vystudoval pražskou polytechniku, obor technické chemie, a hned po ukončení školy roku 1883 nastoupil jako chemik do cukrovaru v Cerhenicích. V mezidobí studoval dále a složil II. státní zkoušku. Již za rok byl profesorem Preisem doporučen jako chemik do cukrovaru ve Zvoleněvsi. Zanedlouho se stal technologickým poradcem všech císařských cukrovarských podniků. V roce 1894 se osamostatnil, když založil vlastní chemicko-analytickou laboratoř a stal se soudním znalcem pro cukrovarnictví. Objevuje, vynalézá, zlepšuje, vše v oboru cukrovarnictví. V roce 1906 byl registrován jako přísežný chemik u burzovní komory v Praze a Vídní.

Je skoro až legrační, že je veřejnosti znám jako ovocnář, když se mu v jeho velkých sadech vybudovaných po roce 1898 povedlo vyšlechtit „čistěcké jablko“. Ovocnářství se ale věnoval víceméně „bokem“, protože vše řídil z Prahy a do Čisté dojížděl jen občas vlakem. Přesto si zde postavil secesní vilu jako letní byt.

Mimo jiné byl i takovým malým místním uhlobaronem, neboť mu patřil důl v Petrovicích, protože cukrovar-

Obrázek²⁷

nictví, jakožto energeticky náročný potravinářský obor, bylo s těžbou uhlí spojeno velmi těsně. A to natolik, že doly bývaly k nelibosti obřátajgrů cukrovarům přímo podřízeny.

Člen naší Společnosti od roku 1889, stál vždy ve středu jejího snažení, zvláště v průmyslové oblasti. Ve Společnosti pro průmysl chemický byl po léta iniciativním členem výboru. Po sloučení společností byl v letech 1914–1916 a 1925–1928 místopředsedou, v letech 1920–1924 pak předsedou naší Společnosti. Patří k nejvýraznějším postavám našeho spolku, jemuž věnoval mnoho nadšení a úsilí, zejména pro udržení také praktického směru průmyslového. Své přístroje vystavoval na kolektivní výstavě průmyslu cukrovarnického v Čechách roku 1891 (cit.²⁸).

Zemřel 24. října 1938 v Praze, pohřben je na Olšanských hřbitovech, hrob VI-5-129.

Jan Šatava

Obrázek²⁹

Šatava byl předsedou Společnosti v letech 1925–1927. V letech 1920–1924 byl místopředsedou Společnosti. V roce 1929, kdy byla založena pražská pobočka, byl jejím předsedou a dlouholetým členem výboru.

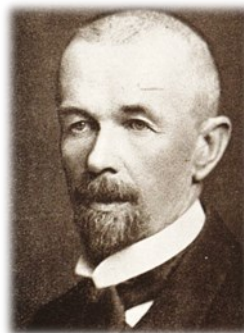
Jan Šatava se narodil 25. června 1878 v Mišovicích u Mirovic v rodině Marie a Václava Šatavových³⁰.

Maturoval³¹ na gymnáziu v Písku. Poté se věnoval studiu technické chemie na České vysoké škole technické v Praze. Po II. státní zkoušce přijal místo na Výzkumném ústavu pro průmysl pivovarský v Praze a působil tu jako chemik i jako učitel na pivovarských školách (mj. Vyšší pivovarská škola v Praze) po 12 let (1901–1913). Dne 30. července 1909 promoval na doktora technických věd u prof. Kruise. Dne 1. června 1913 byl povolán za adjunkta při stolici kvasné chemie na české technice v Praze, v roce 1919 se tu habilitoval a 8. července 1920 byl ustanoven řádným profesorem kvasné chemie a technické mykologie na témže ústavě. Na technice v Dejvicích vybudoval nový lihovar. Zasáhl do všech odborů potravinářské mikrobiologie, zejména do pivovarství a výzkumu kvasinek. Je autorem např. příruček Mykologie kvasného průmyslu a Mikrobiologické zkoušení vody a potravin. Mj. napsal i příručku Pivo a hnutí abstinence.

Za svoji činnost byl poctěn různými vyznamenáními doma i v cizině. Byl jmenován Chevalier de la Légion d'honneur, byl členem Masarykovy akademie práce a Královské společnosti nauk, Národní rady badatelské a byl členem zkušební komise pro II. státní zkoušku z inženýrství chemicko-technologického.

Zemřel 4. prosince 1938, pohřben je na Olšanském hřbitově v Praze.

František Plzák

Obrázek³²

Plzák byl předsedou Společnosti v letech 1929–1932. Členem Společnosti od roku 1903, působil jako jednatel v letech 1912–1923, místopředseda 1932 a pak 1938–1941.

František (Franz) Plzák se narodil 1877, podle Chalupy³³ a pražské konskripce^{34,35} v Praze, na Novém Městě v Jenštejnské ulici č.p. 1779 v rodině c. k. zemského zdravotního inspektora MUDr. Franze a Marie Plzákových. Některé prameny udávají, že dne 10. prosince³⁶, jiné dokonce týž den v Plzni³⁷. Bohužel, v matrikách se jej nepodařilo nalézt.

Po studiích na gymnáziu v Truhlářské ulici absolvoval v letech 1894–1897 lékárnickou aspiranturu v Pohlově lékárně v Praze-Smíchově (a již v této době publikoval svoji první vědeckou práci *O analýze kyanovodíku*) a 20. července 1899 dosáhl na České univerzitě Karlo-Ferdinandově titulu magistra farmacie. Pracoval u prof. Raýmana. O tři roky později obhájil farmaceuticky zaměřenou disertační práci *Tubokurare (kurin a kurarin)* a byl 10. února 1902 promován doktorem filozofie (vzorek v té době vzácného kurare mu z jižní Ameriky přivezl český cestovatel Enrique Stanko Vráz). Poté odjel na stáž na univerzity v Curychu (pracoval u R. Lorenze v oboru elektrochemie) a v Lipsku. V roce 1904 cestoval do USA. Po návratu se 10. září 1905 habilitoval v oboru organická chemie prací *O glykosidu cyklaminu*, obsaženém v bramboříku. Jako asistent prof. Raýmana prakticky vedl a budoval nový ústav. Protože byl Raýman velmi zaměstnán, redigoval za něj časopis Živa. V roce 1910 se po náhlé Raýmanově smrti stal druhým přednostou Ústavu organické chemie a 25. března 1910 byl jmenován mimořádným profesorem organické chemie. Řádným profesorem téhož oboru byl jmenován 19. října 1920. V akademickém roce 1927–1928 zastával funkci děkana Přírodovědecké fakulty UK. Kromě univerzitní činnosti se jako vědecký poradce účastnil průmyslového využití chemie, mj. jako spoluzakladatel firem Medica v Praze (později jednoho z podniků SPOFY) a Československé akciové továrny na látky výbušné v Semtíně, Synthesia v Pardubicích. Byl členem mj. Sdružení pro výzkum ve spektrální analýze³⁸. Ve vědecké činnosti se zaměřoval na elektrochemii, problematiku inverze sacharidů, glykosidy a alkaloidy. Účastnil se i prací na Československém lékopisu. V roce 1924 se jako předseda výrazně zasloužil o znovuoživení činnosti Československé lékárnické společnosti, v této funkci zůstal do roku 1941 a obnovil také vydávání jejího časopisu.

S prof. Votočkem redigoval Listy chemické v letech 1903–1906 a pak byl po léta členem redakční rady Chemických listů. Velmi podnikavý a zasloužilý nadšený člen naší Společnosti.

Zemřel 4. května 1944 v Křivoklátě.

Julius Weiss

Obrázek⁶

Weiss byl předsedou Společnosti v letech 1932–1934 a předtím 1927–1929. Členem Společnosti byl od roku 1892.

Julius Josef Weiss se narodil 18. března 1862 v Kroměříži na Moravě (č.p. 79 a 106) Wincenzi Weissovi a Henrietě Lamm³⁹. Již roku 1866 na jaře se rodina přestěhovala do Děčína a roku 1869 do Peruci, kde byl otec jmenován účetním cukrovaru.

Studoval⁴⁰ nejprve na malostranské reálce, mj. u Viléma Baura. Poté od roku 1879 na pražské technice chemii. O prázdninách pracoval pod K. C. Neumannem, jenž se stal jeho učitelem a přítelem, v laboratoři peruckého cukrovaru. Roku 1882 nastoupil na jednoroční vojenskou službu. Po praxi v pivovare v Podmoklech a v Protivíně, dále v Marienthalu u Hamburku.

Pro chatrné zdraví přešel do peruckého cukrovaru, když mezitím přeložil Pasteurovo *Etudes sur la biere* do češtiny, aniž se dočkal jeho vydání.

V roce 1892 založil v Praze chemickou laboratoř hlavně pro potravinářské rozbory a pro cukrovarnictví. V laboratoři se věnoval zkoumání potravin, mléka, másla, margarínů a sýrů. Od pivovarnictví se definitivně odklonil. Pracoval v komisi, která připravovala podklady pro Vídeň, k novému potravinovému zákonu. Vystupoval ostře proti používání konzervujících prostředků při výrobě piva, čímž si pohněval říšskoněmecké výrobce kyseliny salicylové.

Spolu s R. Vondráčkem, A. Nýdrem a F. Herlesem pracoval pro spojení obou společností v roce 1907. Publikoval hojně v Časopisu pro průmysl chemický, v Chemických listech a Listech cukrovarnických a časopise Kvas.

Vždy obětavě, skromně a nenáročně pracoval pro naši Společnost.

Zemřel 28. ledna 1947.

Otakar Antonín Husák

Obrázek⁴¹

Husák pracoval v pojednaném období jako předseda Společnosti v letech 1934–1938. Protože byl předsedou i v roce 1947–1948, přinášíme údaje o něm jinde⁵.

Jiří Baborovský

Obrázek⁴²

Baborovský byl předsedou Společnosti v letech 1938–1941.

Jiří Augustin Heřman Baborovský se narodil 28. srpna 1875 v Březových Horách (Březhory 135, Příbram), v rodině lékárníka Jana Baborovského a Hermíny, rozené Skočdopolové⁴³.

Studoval na Státním vyšším reálném gymnáziu v Příbrami, kde 1894 maturoval. Vstoupil do lékařské praxe v Broumově a v Praze na Smíchově. Potom zahájil vysokoškolská studia na pražské UK – nejprve farmacie (1898 PhMr.) a později chemie. V roce 1900 se stal asistentem prof. Bohuslava Raýmana, u něho také obhájil svou doktorskou disertační práci s názvem *O rychlosti sulfování některých sloučenin aromatických* (promoce 19. 2. 1902). Z dalších učitelů Baborovského formoval chemik Otakar Šulc.

Svůj zájem o organickou a fyzikální chemii rozšířil nejprve na prázdninovém kurzu na univerzitě v Lipsku (1901) u prof. Wilhelma Ostwalda, pozdějšího laureáta Nobelovy ceny za výzkum katalýzy. V Lipsku pobyl znovu šest semestrů (1902–1905), kdy se hlavně zaměřil na studium chování hořčkových anod. Po návratu do Prahy byl ustanoven prvním docentem fyzikální chemie na Filozofické fakultě UK (14. 9. 1905). Mimořádným profesorem fyzikální chemie na téže fakultě byl jmenován 17. 10. 1911 s účinností od 1. 11. 1911. V té době již Bohumil Kužma na C. k. české vysoké škole technické v Brně formoval obor chemického inženýrství. Na této škole byl Baborovský dne 2. 12. 1912 jmenován řádným profesorem

fyzikální chemie (s účinností od 1. 1. 1913) a působil tam až do roku 1946. S Bohumilem Kužmou obor dobudoval a vytvořil vlastní školu, která řešila především otázky hydratace iontů. Ve dvacátých a třicátých letech se tam stal ředitelem Ústavu fyzikální chemie, rektorem školy (1920–1921, 1923–1924) a děkanem oboru chemického inženýrství (1914–1915, 1927–1928, 1936–1937).

Začátek jeho vědecké činnosti spadá do období formování fyzikální chemie jako samostatného oboru, kdy badatelé hledali v chemických jevech obecnou zákonitost a zaváděli fyzikální měřicí metody. Po výzkumu završeném obhájením doktorské disertační práce analyzoval kinetiku hydrolyzy sulfonových kyselin a rychlost redukce železitých iontů ionty jodidovými. Záhy poté se začal plně věnovat experimentální elektrochemii. Jeho habilitační práce *O chování hořčikové anody* přispěla k objasnění chemických procesů a poznání produktů vznikajících při anodické polarizaci hořčiku. Předmětem několika jeho pojednání se stal elektrolytický superoxid stříbra, zkoumal i hydrataci iontů. Teoreticky a experimentálně propracoval metodu elektrolytického převodu vody.

Bibliografie díla čítá na 120 položek, řada jeho prací doznala mezinárodního ohlasu. Přispíval do Ottova slovníku naučného, Nového velkého ilustrovaného slovníku naučného a do Technického slovníku naučného. Podílel se na úpravách českého chemického názvosloví. 1904 přijal členství v České společnosti chemické, později založil její odbočku v Brně a předsedal jí. Československá společnost chemická ho roku 1935 zvolila svým čestným členem.

Členem naší Společnosti od roku 1904, místopředsdou 1912–1913 a 1932–1937, jednatelem 1907 (po J. Hanušovi) až do 1911, předsdou 1938–1940; dále zakladatel a mnoholetý předseda brněnské pobočky Společnosti. Jeden z velmi skromných, obětavých a nadšených zasloužilých členů našeho spolku.

Zemřel 10. října 1946 v Brně. Pohřben byl na Ústředním hřbitově v Brně.

Jaroslav Milbauer

Obrázek⁴⁴

Milbauer byl předseda Společnosti v letech 1941–1942. Členem Společnosti byl od roku 1902.

Jaroslav Antonín Bernard Mühlbauer se narodil 1. února 1880 v Hrádku do rodiny učitele, spisovatele a kartografa Emanuela Vlastimila Mühlbauera a Marie Milady, rozené Tobolářové⁴⁵, švagrové chemika prof. Bernharda Bořivoje Quadráta⁴⁶. V roce 1919 mu Zemská správa v Praze povolila změnu příjmení na Milbauer.

Po absolvování základního vzdělání maturoval v roce 1897 na královéhradecké reálce. Vystudoval pražskou techniku (1903 doktorátem technických věd), účastnil se horlivě spolkového života pod vedením prof. Štolby a Preise.

Jako asistent analytické chemie na technice byl habilitován roku 1905 pro anorganickou chemii analytickou. V roce 1907 byl asistent a soukromý docent Milbauer ustanoven adjunktem při učitelské stoličce pro analytickou lučbu⁴⁷. Roku 1908 byla mu *venia docendi* rozšířena pro anorganickou technologii. Roku 1910 byl jmenován mimořádným, roku 1919 pak řádným profesorem chemické technologie anorganických látek, od roku 1918 i praktické fotografie. Od roku 1906 byl zároveň honorovaným docentem cvičení v anorganické chemii a od roku 1909 soukromým docentem encyklopedie anorganické chemie technické na Přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity. Ve svých chemických přednáškách byl prvním, jenž bral zřetel i k průmyslu a v chemii analytické aplikoval teorii iontovou. Byl třikrát děkanem Vysoké školy chemicko-technologické inženýrství a v letech 1933–1934 rektorem Českého vysokého učení technického v Praze. Při své práci vědecké a pedagogické byl nejen členem zkušebních komisí inženýrských, nýbrž i státní zdravotní rady, patentního soudu v Praze, kuratoria radiologického ústavu, komise pro čes. lékopis, komise normalizační a komise *Codiosis alimentarii*. Od roku 1907 byl mimořádným členem Společnosti nauk, od roku 1937 řádným členem České akademie, Zemědělské akademie, od roku 1927 Vědecké rady Masarykovy akademie práce (1935–1938 jejím prezidentem), členem Národohospodářského ústavu při české akademii a členem Národní rady, vedle členství v různých jiných spolcích, společnostech a institucích domácích i zahraničních⁴⁸. Byl zkušebním komisařem pro autorizované civilní inženýry chemie a profesory vyšších škol obchodních⁴⁹. Bydlel v Praze Dejvicích, Na Kotlářce 2.

Velmi praktický organizátor a vydavatel řady spisů, zejména také Technických rozborů. Byl dlouholetým členem výboru Společnosti. Vedle toho byl aktivním činitelem v řadě odborných a vědeckých institucí, zejména také v Masarykově akademii práce.

Jeho syn prof. Ing. Zdeněk Milbauer (1911–1982) byl profesorem katedry chemických a potravinářských strojů na Strojní fakultě Českého vysokého učení technického v Praze.

Zemřel 19. ledna 1959 v Praze.

Oldřich Tomíček

Obrázek⁵⁰

Oldřich Tomíček pracoval v pojednávaném období jako předseda Společnosti v letech 1942–1943. Protože byl předsdou i v roce 1952, přinášíme údaje o něm jinde⁵.

LITERATURA

1. Řápková R., Drašar P.: Chem. Listy 116, 631 (2022).
2. Drašar P.: Chem. Listy 115, 506 (2021).
3. Kratochvíl B., Drašar P.: Chem. Listy 115, 498 (2021).
4. Drašar P., Chuchvalec P., Bělohav Z.: Chem. Listy 116, 614 (2022).
5. Drašar P.: Chem. Listy 117, 43 (2023).
6. Hanč O.: *100 let v Československé společnosti chemické, její dějiny a vývoj 1866–1966*, Academia, Praha 1966.
7. <https://www.payne.cz/3xS43787/GollerFrantisek.htm>, staženo 4. 9. 2022.
8. <https://www.myheritage.cz/research/collection-40000/geni-celosv%C4%9Btovy-rodokmen?itemId=423191884&action=showRecord&recordTitle=Franti%C5%A1ek+Victor+Felix+Goller>, staženo 4. 9. 2022.
9. https://www.portafontium.eu/iipimage/30061939/horazdovice-18_0720-n?x=306&y=519&w=239&h=162, staženo 4. 9. 2022.
10. <http://digi.nacr.cz/prihlasky2/?session=d2af22e2f701af32f0c18d0430926484877034e8be6a0d9b51a69a0cd7c913e7&action=image&record=14>, staženo 4. 9. 2022.
11. https://ipac.svkk1.cz/arl-kl/cs/detail-kl_us_auth-0378361-Goller-Frantisek-Vaclav-18391911/, staženo 4. 9. 2022.
12. Froněk D.: Listy cukrovarnické a řepářské 127(7–8), 264 (2011).
13. <https://digi.ceskearchivy.cz/7197/113/2524/1815/67/0>, staženo 4. 9. 2022.
14. Biografický slovník; http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/ANDRL%C3%8DK_Karel_24.8.1861-16.7.1931, staženo 4. 9. 2022.
15. https://www.turisticky-magazin.cz/turistika.php?id_cl=124, staženo 4. 9. 2022.
16. Anonym: Světozor 6 (30), 699 (1906).
17. Matrika narozených 1853–1875, kniha XIV, Stará Paka, soubor 106 (str. 103); <http://88.146.158.154:8083/113-03435.zip>, staženo 4. 9. 2022.
18. Anonym: Časopis turistů, XIV, 1, 10. 1. 1902.
19. https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_N/Nydrle_Antonin_1862_1921.xml, staženo 4. 9. 2022.
20. Salač V.: Kvasný průmysl 2, 25 (1956).
21. Anonym: Národní politika, 26. 5. 1921, 39(142), 5 (1921).
22. <https://cs.wander-book.com/emil-votocek-z24529.htm>, staženo 4. 9. 2022.
23. https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:E_Voto%C4%8Dek_N_CZEC0004D_Matriky-Church-books-Trutnov-50-4666-1856-1879_00199.jpg, staženo 4. 9. 2022.
24. <https://malodoly.netstranky.cz/osobnosti-reviru/ing-frantisek-herles-dr-h-c.html>, staženo 4. 9. 2022.
25. <https://www.myheritage.cz/research/collection-1/myheritage-rodokmeny?itemId=223834521-15-502692&action=showRecord&recordTitle=Franti%C5%A1ek+Herles>, staženo 4. 9. 2022.
26. Anonym: Chem. Listy 15, 79 (1921).
27. Anonym: Humoristické listy 36(29), 6 (1894).
28. Anonym: *Průvodce kolektivní výstavou průmyslu cukrovarnického v Čechách na Všeobecné zemské jubilejní výstavě v Praze 1891 v Praze*, Komitét pro kolektivní výstavu cukrovarnickou, Praha 1891.
29. Anonym: Chem. Listy 32, 232b (1938).
30. https://www.myheritage.cz/person-1000053_18256762_18256762/jan-%C5%A1atava, staženo 4. 9. 2022.
31. Miškovský O.: Chem. Listy 32, 233 (1938).
32. https://ipac.svkk1.cz/arl-kl/cs/detail-kl_us_auth-p0201625-Plzak-Frantisek-18771944/, staženo 4. 9. 2022.
33. Chalupa R., Babica J., Nesměrák K.: Chem. Listy 114, 635 (2020).
34. <http://digi.nacr.cz/prihlasky2/?session=d2af22e2f701af32f0c18d0430926484877034e8be6a0d9b51a69a0cd7c913e7&action=image&record=2>, staženo 4. 9. 2022.
35. <http://digi.nacr.cz/prihlasky2/?session=d2af22e2f701af32f0c18d0430926484877034e8be6a0d9b51a69a0cd7c913e7&action=image&record=1>, staženo 4. 9. 2022.
36. http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/PLZ%C3%81K_Franti%C5%A1ek_10.12.1877-4.5.1944, staženo 4. 9. 2022.
37. <https://www.myheritage.cz/research/collection-10826/famous-people-throughout-history?itemId=327243-&action=showRecord&recordTitle=+Franti%C5%A1ek+Plz%C3%A1k>, staženo 4. 9. 2022.
38. <http://www.spektroskopie.cz/?q=historie>, staženo 4. 9. 2022.
39. <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/8926?image=216000010-000253-003374-000000-007950-000000-00-B05985-00420.jp2>, staženo 4. 9. 2022.
40. Herles F.: Chem. Listy 26, 113 (1932).
41. <http://www.vhu.cz/otakar-husak/>, staženo 4. 9. 2022.
42. http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/BABOROVSK%C3%9D_Ji%C5%99%C3%AD_28.8.1875-10.10.1946, staženo 4. 9. 2022.
43. <https://ebadatelnasopraha.cz/d/9965/54>, staženo 4. 9. 2022.
44. <https://www.myheritage.cz/research/collection-10826/famous-people-throughout-history?itemId=5065024-&action=showRecord&recordTitle=+Jaroslav+Milbauer>, staženo 4. 9. 2022.
45. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f6/Jaroslav_Milbauer%2C_matrika_N.jpg, staženo 4. 9. 2022.
46. <https://www.myheritage.cz/site-family-tree-138431001/drasar-pavel#!profile-5007484-info>, staženo 4. 9. 2022.

47. Anonym: Chemické listy pro vědu a průmysl 1, 230 (1907).
48. Čákrťová E.: *Prof. Dr. Jaroslav Milbauer (1904–1908, s. d.), prozatímní inventární seznam*, Archiv NTM, Praha 1955.
49. Milbauer J.: *České vysoké učení technické v Praze 1938–1945*, ČVUT Praha, Praha 1948.
50. <https://www.natur.cuni.cz/chemie/informace-o-sekci/vyznamne-osobnosti/obrazky/prof.-tomicek/view>, staženo 4. 9. 2022.

P. Drašar (*Department of Chemistry of Natural Compounds, University of Chemistry and Technology, Prague, Czech Republic*): **Chairmen of the Chemical Society in 1907–1943**

The article describes basic data on the chairmen of the Czech Chemical Society between 1907 and 1943, namely, František Václav Goller, Karel Andrlík, Antonín Nýdrle, Emil Votoček, František Herles, Jan Šatava, František Plzák, Julius Weiss, Otakar Antonín Husák, Jiří Baborovský, Jaroslav Milbauer, and Oldřich Tomíček.

Keywords: chairmen of the Czech Chemical Society, František Goller, Karel Andrlík, Antonín Nýdrle, Emil Votoček, František Herles, Jan Šatava, František Plzák, Julius Weiss, Otakar Husák, Jiří Baborovský, Jaroslav Milbauer, Oldřich Tomíček